

Observatielijst taalvaardigheid op basis van het *Referentiekader vroege tweede taalverwerving*¹

Inleiding

Om de taalvaardigheid van kleuters te evalueren is het belangrijk de doelen goed voor ogen te houden. Dit betekent dat het kijken en luisteren naar wat een kleuter allemaal al begrijpt en verwoordt, gebeurt vanuit de doelstellingen taalvaardigheid.

Wij hebben een observatieinstrument ontwikkeld op basis van het *Referentiekader vroege tweede taalverwerving*

(<http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/vroegetweedetaalverwerving/>). Aan de hand van concrete klassituaties worden heel wat voorbeelden gegeven van adequaat gedrag en uitingen van kleuters waardoor een doelstelling zichtbaar wordt. Via een bruikbaar instrument kan in kaart worden gebracht welke doelen een kleuter al beheerst voor spreken en luisteren.

Vanuit deze observaties kunnen leidsters de kleuters in de dagelijkse klaspraktijk beter ondersteunen en hen uitdagen om gaandeweg taalvaardiger te worden.

In hetgeen volgt vind je voorbeelden per item en per doelstelling en een beschrijving van de situatie voor de observatie. Deze lijst is exemplarisch en dient als inspiratiebron.

Bepaalde voorbeelden komen rechtstreeks vanuit de 1e kk, andere vanuit de 2e of 3e kk.

Een aantal parameters zorgen ervoor dat opdrachten moeilijker worden (cf. Referentiekader):

- gesprekspartner: de kleuter zelf – bekende leeftijdsgenoot – onbekende leeftijdsgenoot – bekende volwassene – onbekende volwassene;
- onderwerp: concreet – abstract, enkelvoudige – dubbele opdracht, routineuze – minder frequente opdracht;
- context: hier-en-nu – daar-en-toen;
- verwerkingsniveau: de kleuter moet de informatie in de boodschap reproduceren (kopiërend niveau) – begrijpen of beschrijven (beschrijvend niveau) – herstructureren (structurerend niveau) – evalueren (evaluerend niveau).

Andere factoren die een opdracht moeilijker kunnen maken, staan bij de doelen zelf vermeld.

Invulblad

Bij deze lijst hoort een *Invulblad* (zie bijlage) waarin de observaties per kleuter kunnen worden bijgehouden.

Er zijn **drie** observatieperioden per jaar voorzien, zodat een evolutie van de taalvaardigheid van de kleuter zichtbaar wordt.

Voor het invullen van het rooster zijn er **4 codes** mogelijk:

¹ Van den Branden K., Van den Nulft, D., Verhallen, M. & M. Verhelst. *Referentiekader vroege tweede taalverwerving*, Nederlandse Taalunie, Den Haag, 2001

- + = de kleuter beheerst dit item
- +/- = de kleuter beheerst dit item af en toe
- = de kleuter beheerst dit item niet
- / = het item is niet geobserveerd in deze periode

Verder is er op het invulblad plaats om opmerkingen per periode te noteren indien nodig, en om in het algemeen iets te noteren over de interacties die de kleuter aangaat.

LUISTEREN

Bij de doelstellingen en items voor luisteren is het belangrijk voor ogen te houden dat de kleuters de boodschap dienen te begrijpen. Als de reactie van de kleuter adequaat is, dan beheerst hij het doel. De manier waarop de kleuters dat begrip tonen is niet zozeer van belang bij de items bij begrijpend luisteren. Het is bij begrijpend luisteren m.a.w. niet van belang of de kleuter adequaat reageert op de boodschap via een volzin dan wel via het wijzen naar een object. Begrijpend luisteren wordt voornamelijk rechtsreeks in kaart gebracht, zonder een verbale reactie te verwachten van de kleuters. Voor sommige items is dit moeilijk haalbaar. Waar er een verbale reactie wordt verwacht, zal de leerkracht goed moeten observeren of de uiting van de kleuter toont dat hij de boodschap heeft begrepen. Verschillende voorbeelden van adequate reacties staan tussen haakjes, gescheiden door een schuine streep.

Luisteren 1.1: De kleuter kan opdrachten m.b.t. het uitvoeren van een concrete fysieke handeling in een hier-en-nu-situatie begrijpen

■ Voorbeeld

- *Thomas, neem de potloden eens.*
- *Neem een paar auto's en zet ze op de mat.*
- *Neem de blokken en maak een toren.*
- *Loop naar de kast en neem een zakdoekje om je neus te snuiten.*
- *Neem de vod aan de wastafel.*
- *Loop naar de kast en neem de groene verf.*
- *Zet een kruisje bovenaan je blad.*
- *Trek 2 lange groene lijnen aan de onderkant van je blad.*

Situatie

Vrij spel, momenten tussendoor, begeleide activiteit in een klein groepje, ...

Je geeft een aantal instructies aan de kleuter, en kijkt of de kleuter ze begrijpt door er gepast op te reageren. De instructies moeten op dat moment functioneel zijn. Je begint met een enkelvoudige, concrete opdracht die een dagelijks terugkerende handeling betreft. De reactie van de kleuter is adequaat wanneer zijn gedrag toont dat hij/zij de opdracht begrepen heeft. Je kan de moeilijkheid opdrijven door dubbele instructies te geven, door instructies te geven die minder vaak voorkomen in de kleuterklas. Een combinatie van deze parameters zorgt ervoor dat je steeds moeilijkere opdrachten geeft.

Luisteren 1.2: De kleuter kan opdrachten m.b.t. het uitvoeren van een voor de kleuter relevante mentale of talige handeling begrijpen

■ Voorbeeld

- Zoek nu het puzzelstukje dat hier past.
- Zeg eens welke kleuter in dit groepje de langste haren heeft. (wijzen naar de juiste kleuter/ "Iman heeft langste haren juf")
- Zeg eens wat de verschillen zijn tussen deze twee popjes en met welk popje jij wil spelen. (wijzen, "die lacht"/ "Met dit poppeke want daar kan ik de kleren van uitdoen")
- Zeg tegen de directeur dat hij moet komen. (Gebaar/ "Meneer, de juf vraagt of je naar de klas komt")
- Zeg aan de kinderen in de poppenhoek dat ze moeten opruimen. (Gebaar doen/ "Allemaal opruimen")
- Vertel eens waar je het liefste mee speelt. (speelgoedje halen/ "met de blokken dan kan ik mijn lievelingskasteel bouwen")
- Zeg eens tegen Thomas dat hij nu in de winkel mag. (hand nemen van Thomas en hem naar de winkel brengen/ "Thomas, nu jij in de winkel")

■ Situatie

Vrij spel, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Je geeft een aantal instructies aan de kleuter, en kijkt of de kleuter ze begrijpt door er gepast op te reageren. De instructies moeten op dat moment functioneel zijn. Je begint met een enkelvoudige, concrete opdracht die een dagelijks terugkerende handeling betreft. De reactie van de kleuter is adequaat wanneer zijn gedrag toont dat hij/zij de opdracht begrepen heeft. Je kan de moeilijkheid opdrijven door dubbele instructies te geven, door instructies te geven die minder vaak voorkomen in de kleuterklas, door instructies te geven die al abstracter zijn voor de kleuter of doordat de gesprekspartner minder bekend is voor de kleuter. Een combinatie van deze parameters zorgt ervoor dat je steeds moeilijkere opdrachten geeft.

Luisteren 2.1: De kleuter kan voor hem bestemde vragen die informeren naar zijn intenties, interesses of voorkeuren, eventueel ondersteund door beeld en/of geluid, begrijpen

■ Voorbeeld

- Wil je met de trein (geluid trein) of met de ziekenwagen (geluid ziekenwagen) rijden?
- Wil je met gele of met rode verf schilderen?
- Ga je nu het zand door de buis gieten (gebaar van gieten)?
- Wat ga je eerst doen? Knippen of plakken? (gebaar knippen / "Ik ga eerste knippen")
- Waarom vind jij die pop het mooiste? (wijst op de haren / "deze pop, want die heeft mooie lange haren")
- Wat ga je nu tekenen? (wijst naar een prent van een boom/ "Een mooie boom")
- Hoe ziet jouw lievelingsknuffel eruit?
- Welke auto vind jij het leukste?

■ Situatie

Vrij spel, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Je stelt een aantal vragen aan de kleuter en observeert of de kleuter ze begrijpt doordat hij/zij ze kan beantwoorden of er gepast op kan reageren. De vragen doen zich voor in een

natuurlijke situatie, je stelt de kleuter af en toe een, op dat moment relevante, vraag. De vragen verschillen in moeilijkheid naargelang de kleuter er verbaal op moet reageren of het gewoon kan tonen, naargelang ze gaan over concrete of abstractere onderwerpen. Open vragen zijn moeilijker dan gesloten vragen.

Luisteren 2.2: De kleuter kan open vragen over zijn eigen ervaringen en belevingen begrijpen

■ Voorbeeld

- *Waarmee heb jij gisteren gespeeld?*
- *Vertel eens over de film die je hebt gezien?*
- *Wat eet jij graag op je boterham? (wijst naar choco / "choco")*
- *Wat heb jij gisteren gedaan?*
- *Vertel eens over toen jij naar de dokter geweest was, wat gebeurde er allemaal? (gebaar van een spuitje in de arm "ik pijn" / "Ik was heel flink want heb maar een beetje geweend voor het prikje")*
- *Hoe heb jij leren fietsen? (met papa, tuin, zo (gebaar van vasthouden) / "Eerst met een klein fietsje met wieltjes erop en dan zonder wieltjes en dan met mijn grote fiets")*

■ Situatie

Kringgesprek in een klein groepje, vrij spel, momenten tussendoor, ...

Je stelt een aantal open vragen aan de kleuter, en observeert of hij/zij ze begrijpt doordat hij/zij erop kan antwoorden of er gepast op reageert. De vragen verschillen in moeilijkheid naargelang ze gaan over een ervaring of beleving in hier-en-nu of daar-en-toen, en naargelang ze gaan over ervaringen die vaak terugkomen of minder dagdagelijkse ervaringen.

Luisteren 2.3: De kleuter kan voor hem bestemde vragen over zijn gevoelens of die van relevante partners in de omgeving begrijpen

■ Voorbeeld

- *Heb je je pijn gedaan of ben je boos? (boze uitdrukking op gezicht / "Ik ben boos")*
- *Hoe zou het meisje zich voelen als iemand haar koek afpakt? Blij of verdrietig, wat denk je? ("die weent" / "Verdrietig want dat is niet lief en dat mag niet")*
- *Wanneer ben jij eens echt boos geworden? Hoe kwam dat?*
- *Waarvan ben jij bang? (doet een monster na / "Van de monsters")*
- *Hoe voelt Bart zich hier op de prent? (gebaar van wenen / "Die weent")*

■ Situatie

Kringgesprek in een klein groepje, vrij spel, momenten tussendoor, ...

Stel een aantal vragen vanuit de natuurlijke situatie aan de kleuter omtrent zijn gevoelens of die van anderen. De vragen verschillen in moeilijkheid naargelang ze gesloten of open zijn, door te vragen naar het hier-en-nu of daar-en-toen, door te vragen naar de eigen gevoelens versus die van anderen, door een verbale of non-verbale reactie te verwachten.

Luisteren 2.4: De kleuter kan voor hem bestemde vragen over situaties, handelingen of voorwerpen in de concrete omgeving begrijpen

■ Voorbeeld

- *Als het regent, welke prent moet je dan omhoog hangen? (wijzen naar de juiste prent / “Die met de wolken en de regen)*
- *Hoe ga je dat doen, een toren maken? (“Ik ga zo en zo (neemt blokken en zet ze op elkaar) / Ik ga beneden een grote blok zetten en dan er anderen bovenop zetten”)*
- *Waar heb jij de schaar gelegd? (wijst naar de tafel / “Daar juf, op de tafel”)*
- *Wat heb je nog nodig buiten papier als je wilt tekenen? (neemt een potlood / “potloden”)*
- *Waarvoor dient de hamer?*
- *Toon eens waar je je boekentas moet zetten?*
- *Hoe ga je ervoor zorgen dat iedereen in je groepje een stukje heeft?*

■ Situatie

Vrij spel, onthaal, begeleide activiteiten in een klein groepje, ...

Stel een aantal vragen vanuit de natuurlijke situatie aan de kleuter. De vragen moeten op dat moment functioneel zijn. De vragen verschillen in moeilijkheid naargelang ze gesloten of open zijn, door te vragen naar het hier-en-nu of daar-en-toen, door een verbale of non-verbale reactie te verwachten.

Luisteren 3.1: De kleuter kan een voor hem bestemd verhaal volgen en begrijpen

■ Voorbeeld

Zie *Taal-Verhaal*

- *De olifant is heel dik en de giraf is heel groot. Toon het eens, hoe is de olifant? En de giraf? (gebaar van dik / “Zo juf, heel dik en de giraf heel groot (steekt armen in de lucht))*
- *Welk prentje moet eerst liggen, wat is er eerst gebeurd? En dan? ...*
- *Jij bent de prins, en wat deed de prins ook al weer? (geeft een kus en lacht / “hij redde Sneeuwvitje en ze gaan trouwen”)*
- *Waarom is Bart verdrietig in het verhaaltje, en wat gebeurt er daarna?*
- *Waarover ging dit verhaaltje ook al weer?*

■ Situatie

Je leest bijvoorbeeld een prentenboek voor en vraagt de kleuter prentjes in de juiste volgorde te leggen, of het verhaal te dramatiseren, of vraagjes te beantwoorden over het verhaal, of je observeert de kleuter wanneer hij het verhaal hervertelt in de boekenhoek, De moeilijkheid zal afhankelijk zijn van het verhaal, maar zal ook verschillen naargelang het de eerste of tweede vertelling is. Vertel je het verhaal individueel, in een klein groepje of aan de grote groep? Verwacht je een verbale of non-verbale reactie?

Luisteren 4.1: De kleuter kan informatieve mededelingen over concrete, voor de kleuter relevante gebeurtenissen en feiten in de context van het hier-en-nu begrijpen

■ Voorbeeld

- *Je boekentas staat nog in de refter.*
- *We gaan nu buiten spelen. (kijkt blij en staat recht)*

- *De klaspop gaat slapen, de schooldag is voorbij. (Legt de pop en bedje / "Gaat mama dan komen?")*
- *Dat boekje, waarin jij wilt kijken, ligt op mijn tafeltje.*
- *Hoor het muziekje speelt, het is tijd om op te ruimen.*
- *Vandaag mag je je cadeautje voor mama afgeven.*
- *De kleefband is op, bij juf Ann is er nog.*
- *We gaan ons klaar maken voor het toneeltje.*

■ Situatie

Vrij spel, momenten tussendoor, begeleide activiteit in een klein groepje, ...

Je geeft de informatie aan de kleuter op een moment dat ze voor de kleuter relevant is. Je observeert of de kleuter de mededeling heeft begrepen, doordat hij/zij er adequaat op reageert. Je geeft een aantal mededelingen die voor de kleuter relevant zijn. De mededelingen verschillen in moeilijkheid indien ze gaan over bekende of minder bekende gebeurtenissen of feiten.

Luisteren 4.2: De kleuter kan informatieve mededelingen over concrete, voor de kleuter relevante gebeurtenissen en feiten buiten de context van het hier-en-nu begrijpen

■ Voorbeeld

- *Morgen gaan we naar het bos en hebben we onze laarzen aan.*
- *Dat is zoals toen we naar zee gingen, toen gingen we ook met de bus.*
- *Morgen moeten de schriftjes weer in de klas zijn.*
- *Volgende week is de klaspop jarig.*
- *Morgen eten we de bananenconfituur op.*
- *Je mag deze tekening thuis afmaken.*
- *Morgen is er geen school, dan ga jij met je zus naar oma.*

■ Situatie

Kringgesprek, onthaal, momenten tussendoor, vrij spel, ...

Je geeft de informatie aan de kleuter en observeert of hij/zij die informatie begrijpt. De mededelingen verschillen in moeilijkheid indien ze gaan over regelmatig terugkerende gebeurtenissen of over minder vaak voorkomende zaken. Je geeft een aantal verschillende mededelingen aan de kleuter.

Luisteren 4.3: De kleuter kan mededelingen over regels en voorschriften die voor hem relevant zijn in concrete situaties begrijpen

■ Voorbeeld

- *In de knuffelhoek moeten de schoenen uit.*
- *Als er drie kleuters in de poppenhoek spelen is de poppenhoek volzet.*
- *We blijven op het voetpad stappen.*
- *Wanneer het lichtje groen is, mogen wij oversteken.*
- *Als het regent, spelen we onder het afdak..*
- *Als de juf een rode badge aan heeft, mag je haar niet storen.*

■ Situatie

Vrij spel, uitstap, speeltijd, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Je geeft de mededelingen over de regels wanneer de situatie zich voordoet. Je geeft een aantal verschillende regels en observeert de kleuter zijn/haar reactie: begrijpt hij/zij de mededeling? Geef de verschillende regels op verschillende momenten. De moeilijkheid van de mededeling zal afhangen van de bekendheid van de situatie.

SPREKEN

De nadruk bij spreekvaardigheid ligt op de begrijpelijkheid en minder op de structuur en vorm van de uitingen van de kleuters. Correctheid van taalgebruik is een groeiproces en geen doel, de inhoud van de boodschap staat voorop!

Bij de voorbeelden staan mogelijke uitingen van de kleuters schuin gedrukt. Deze voorbeelden tonen dat we geen grammaticale volzinnen verwachten van de kleuters om inhoud over te kunnen brengen.

Spoken 1.1: De kleuter kan concrete vragen over zijn eigen leefwereld in de context van het hier-en-nu beantwoorden

■ Voorbeeld

- Wat heb je voor lekkers in je brooddoos? *Boterham.*
- Hoeveel staartjes heb je vandaag? *Eén, twee, drie.*
- Wat heb je gemaakt in de zandbak? *Een grote berg.*
- Wat ga jij tekenen? *Mijn papa en zijn auto.*
- Zit je schrijftje in je boekentas? *Ja, hier!*
- In welke hoek heb jij gespeeld Thomas? *Met de auto's.*
- Welk koekje is van jou? *Geen koekje, banaan!*

■ Situatie

Momenten tussendoor, melkmoment, onthaal, kringgesprek, geleide activiteiten, vrij spel, ...

Je stelt de vraag individueel aan de kleuter, en observeert zijn/haar antwoord. Het beantwoorden van de vraag zal moeilijker zijn als het een open vraag is dan bij een meer gesloten vraag, of wanneer je vraagt naar een veel voorkomende ervaring of een ervaring die minder vaak voorkomt.

Spoken 1.2: De kleuter kan concrete vragen over zijn eigen leefwereld buiten de context van het hier-en-nu (vragen over daar-en-toen) beantwoorden

■ Voorbeeld

- Wat heb jij vorige week gemaakt? *Een bloem.*
- Wat heb je gedaan in het weekend? *Gespeeld met de bal met broer.*
- Wat heb jij allemaal gedaan aan zee? *Met het zand gespeeld.*
- Over welk boek heb jij gisteren getekend? *Van de ijsbeer.*
- Wat lustte je vroeger niet dat je nu al wel eet? *Spaghetti! Toen ik klein was lustte ik alleen melk en koekjes.*
- Waar zijn we vorige week naartoe geweest? *Naar de trein, juf.*
- Vertel eens over je vakantie? Waar ben je naartoe geweest? *Naar oma, in Turkije.*

■ Situatie

Kringgesprek, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Je stelt de vraag aan de kleuter, en observeert zijn/haar antwoord. Probeer verschillende vragen uit. Het beantwoorden van de vraag zal moeilijker zijn als het een open vraag is dan

bij een meer gesloten vraag, of wanneer je vraagt naar een veel voorkomende ervaring of een ervaring die minder vaak voorkomt.

De kleuter kan vragen over zijn eigen gevoelens, intenties en interesses beantwoorden

■ Voorbeeld

- Waar ga je naartoe? *Boekentas nemen*
- Waar ben jij bang voor? *Voor de spoken.*
- Wanneer was jij heel blij? *Als het mijn verjaardag was.*
- Welke pop vind jij het leukste en waarom? *Deze, want die heeft een blauwe broek zoals mij!*
- Welk verhaaltje wil jij graag horen? *Van de beer.*

■ Situatie

Vrij spel, kringgesprek in klein groepje, momenten tussendoor, begeleide activiteit in een klein groepje, ...

Stel de vraag aan de kleuter op een moment dat ze natuurlijk en functioneel is. Stel verschillende vragen aan de kleuter en observeer zijn/haar antwoord. Het beantwoorden van de vraag zal moeilijker zijn als het een open vraag is dan bij een meer gesloten vraag, of wanneer je vraagt naar een veel voorkomende ervaring of een ervaring die minder vaak voorkomt.

Spoken 1.3: De kleuter kan desgevraagd een beschrijving geven van een relevant concreet voorwerp of een persoon dat/die zich in een voor de kleuter concrete situatie bevindt of bevond

■ Voorbeeld

- Welke kleur heeft de auto waar jij het liefste mee speelt? *Rood.*
- Hoe ziet jouw knuffel eruit? *Dat is een beej, hij is bjuin.*
- Vertel eens hoe je jas eruit ziet? *Met een rits, een dikke, blauwe.*
- Hoe kijkt het Ezeltje op deze prent? *Drietig*
- En hoe zag de prinses eruit in de film? *Met lang geel haren en rood kleed, mooi.*
- En wat heeft de politieman allemaal aan? *Een blauwe broek en jas en een pet.*

■ Situatie

Vrij spel, kringgesprekje, momenten tussendoor, begeleide activiteit in een klein groepje, ...

Je stelt een vraag aan de kleuter op de moment dat die vraag relevant is. Stel verschillende vragen aan de kleuter en observeer zijn/haar antwoord. Het beantwoorden van de vraag zal moeilijker zijn als het een open vraag is dan bij een meer gesloten vraag, of wanneer je vraagt naar een veel voorkomende ervaring of een ervaring die minder vaak voorkomt.

Spoken 1.4: De kleuter kan desgevraagd, eventueel ondersteund door gebaar en beeld, een beschrijving geven van een gebeurtenis uit de eigen leefwereld

■ Voorbeeld

- Wat is er met je sjaal gebeurd? *Hij is in de plas gevallen!*
- Hoe komt het dat je handen zo vuil zijn? *Ik heb gespeeld in het zand.*
- Zeg eens hoe het komt dat Amine aan het huilen is. *Amine deed zo (stampend gebaar) en toen deed ik ook zo.*
- Hoe kom je aan dat snoepje? *Gekregen van Karim.*
- Wat heb ik gehoord van je papa over de baby? *Ik heb een zusje, Isabel.*

■ Situatie

Speeltijd, onthaal, momenten tussendoor, ...

Je stelt de vragen die op dat moment relevant zijn voor de kleuter en observeert zijn/haar antwoord. Stel verschillende vragen over gebeurtenissen uit de leefwereld van de kleuter. Het beantwoorden van de vraag zal moeilijker zijn als het een open vraag is dan bij een meer gesloten vraag, of wanneer je vraagt naar een veel voorkomende ervaring of een ervaring die minder vaak voorkomt, of wanneer je vraagt naar eigen ervaringen versus die van anderen, naar complexe gebeurtenissen of simpele gebeurtenissen.

Spoken 1.5: De kleuter kan desgevraagd uitleggen, eventueel ondersteund door gebaren en beeld, hoe hij in een concrete situatie te werk is gegaan

■ Voorbeeld

- Met welke van deze stiften heb jij een boom getekend (gebaar van tekenen)? *Met die en die.*
- Wat heb je gebruikt in de zandbak (wijzen naar de zandbak)? *De schop en de beker.*
- Welke kleren heb jij gekozen om de prins te zijn? *De kroon en deze jas en dit om te vechten (wijst naar zwaard).*
- Hoe hebben jullie gespeeld? *Ik was de dokter en Jules was ziek...*
- Wat heb je gebruikt om die stoel in te pakken? *Papier, kleefband en touw.*
- Hoe heb jij die toren gemaakt? *Met de blokken zo en zo op elkaar.*
- Waarmee heb jij deze tekening gemaakt? *Met de potloden en stiften.*
- Hoe heb jij de kroon versierd? *Zo en zo, met lijm en met papier.*
- Hoe hebben jullie die vogel gemaakt? *Zo heel hard duwen en van papier.*

■ Situatie

Vrij spel, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Je gaat rond en vraagt hoe de kleuter in een concrete situatie te werk is gegaan. Naargelang dat de situatie veel voorkomt en de kleuter er erg vertrouwd mee is of eerder een uitzondering is, zal het beantwoorden van de vraag verschillen in moeilijkheidsgraad. Ook

wanneer het een complexe situatie is, met verschillende stappen zal het moeilijker zijn om ze te beschrijven dan bij een eenvoudige situatie met weinig stappen.

Spreden 2.1: De kleuter kan, aan bekende leeftijdsgenoten of bekende volwassenen, iets meedelen of vertellen over zaken die in de context van het hier-en-nu aanwezig zijn

■ Voorbeeld

- *Dat is mijn liefste boekje, dat van de piraat.*
- *Ik wil met de schaar knippen!*
- *Dat is dezelfde speelgoedje als van mij!*
- *Ik ga tekenen over de vissen.*
- *Kom, we gaan spelen met de auto's!*

■ Situatie

Vrije observatie

Je observeert de kleuter een langere tijd en gaat na of hij/zij al dan niet vertelt over zaken die aanwezig zijn. Vertelt de kleuter wel iets aan zijn vriendjes maar niet rechtstreeks tegen jou, dan is dat ook voldoende. Naargelang dat de zaken veel voorkomen en de kleuter er erg vertrouwd mee is of het eerder een uitzondering is, zal het vertellen verschillen in moeilijkheidsgraad.

Spreden 2.2: De kleuter kan, aan bekende leeftijdsgenoten of bekende volwassenen, iets meedelen of vertellen over dingen, eigen ervaringen, gevoelens, gebeurtenissen uit het verleden of in de toekomst die zich in een concrete en voor de kleuter relevante situatie afspelen

■ Voorbeeld

- *Ben met mama naar winkel gegaan.*
- *Ik heb gisteren pikje gekrijgt, van de dokter.*
- *Ik ben heel blij want straks komt mijn oma!*
- *Ik ben ook al eens met mijn papa naar de dierentuin geweest en*
- *Ik was kwaad want ik schotte naast de goal...*

■ Situatie

Vrije observatie doorheen de dag, kringgesprek

Je observeert de kleuter een langere tijd. Vertelt de kleuter wel iets aan zijn vriendjes maar niet rechtstreeks tegen jou, dan is dat ook voldoende. Het kringgesprek kan een aanleiding zijn, maar soms komen kleuters ook spontaan vertellen doorheen de dag. De moeilijkheid van de boodschap van de kleuter verschilt naargelang hij verteld over vertrouwde ervaringen of minder vertrouwde ervaringen, of wanneer hij de ervaring, gebeurtenis beschrijft in meerdere stappen of niet.

Spreden 2.3: De kleuter kan, aan bekende leeftijdsgenoten of bekende volwassenen een

beschrijving geven van een concreet voorwerp of een persoon

■ Voorbeeld

- *Dat is mijn boekentas, rood!*
- *Ik heb een koekje met een blauw papiertje.*
- *Mijn papa heeft korte haren en een bril.*
- *Ik heb zo'n auto, rood en de deurtjes gaan open...*
- *Mijn popje kan wenen als je op een knopje duwt.*
- *Mijn zusje is nog heel klein en heeft geen haren, ze is nog een baby.*

■ Situatie

Vrije spel, kringgesprek, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Je observeert de kleuter een langere tijd. Vertelt de kleuter wel iets aan zijn vriendjes maar niet rechtstreeks tegen jou, dan is dat ook voldoende. Het kringgesprek kan een aanleiding zijn, maar soms komen kleuters ook spontaan vertellen doorheen de dag. De moeilijkheidsgraad van de beschrijving is afhankelijk van de vertrouwdheid van de kleuter met de persoon of het voorwerp en van de complexiteit van zijn beschrijving.

Spreken 3.1: De kleuter kan een eenvoudige en concrete mededeling doorgeven aan bekende leeftijdsgenoten of bekende volwassenen

■ Voorbeeld

- *Zeg jij tegen de kinderen in de poppenhoek dat ze moeten opruimen? *Popjes opruimen!**
- *Zeg eens tegen Thomas dat hij genoeg water heeft genomen om mee te spelen. *Thomas, de juf zegt dat is genoeg water.**
- *Zeg eens tegen Nadire dat ze haar boekentas in de gang op het rek moet zetten. *Nadire, boekentas moet daar in de gang zegt juf!**
- *Wil jij tegen de kinderen in de bouwhoek zeggen dat ze nu het aantal blokken mogen tekenen van hun toren? Juist evenveel blokken tekenen als de toren er heeft. *Wij moeten nu tekenen juist zoveel blokken als er zijn van de toren, kijk je moet dat zo doen...**
- *Zeg eens tegen de secretaresse dat we papier nodig hebben in de klas. *Juf wil papier.**

■ Situatie

Vrij spel, momenten tussendoor, begeleide activiteit in een klein groepje, ...

De mededeling zelf kan je laten verschillen in moeilijkheid voor de kleuter. Wanneer het een veel voorkomende mededeling is zal het gemakkelijker zijn om ze door te geven dan bij een minder regelmatig voorkomende mededeling. Wanneer de kleuter de mededeling moet doorgeven aan leeftijdsgenoten is dat minder moeilijk dan aan volwassenen. Wanneer de mededeling bestaat uit verschillende stappen is dat ook moeilijker om door te geven dan wanneer het een enkelvoudige mededeling betreft.

Spreken 3.2: De kleuter kan zich inleven in herkenbare rollen en situaties en hiermee in spelsituaties bepaalde uitingen (re)produceren

■ Voorbeeld

- *Alstublieft een appel? Dank u wel.*

- *5 centjes a.u.b.!*
- *Kom babytje je moet nu gaan slapen...*
- *Stop! Alle auto's moeten stoppen ik ben politieman.*
- *Wat wil je drinken? Een kopje koffie?*

■ **Situatie**

Vrij spel, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor

Winkel, poppenhoek, verkleedhoek nodigen uit voor rollenspel. De juf observeert de kleuter vrij in deze hoeken: produceert hij/zij al een aantal uitingen typisch voor een rol? Je kan ook gaan meespelen, dat kan taal uitlokken. De uitingen verschillen in moeilijkheidsgraad wanneer ze meer of minder vertrouwd zijn voor de kleuter, of wanneer ze meer of minder complex zijn.

Sprekens 3.3: De kleuter kan een eenvoudig verhaal met eigen woorden navertellen aan bekende leeftijdsgenoten of bekende volwassenen

■ **Voorbeeld**

- N.a.v. *Het Grote Billenboek: Ze gaan op potje, de dieren, maar potje is van jongentje.*
- N.a.v. *Ijsbeer in de Tropen: Klein beertje is alleen zonder papa en maakt een vriendje en de walvis zwemt met hem terug naar zijn papa.*
-

■ **Situatie**

De kleuter vertelt bijvoorbeeld bij een verhaaltje. Dit zal gemakkelijker gaan naarmate het verhaal beter gekend is en wanneer de verhaallijn eenvoudig is. De lengte van het verhaal, de inhoud van het verhaal (abstract/concreet), de mate van visuele ondersteuning en de uitgebreidheid van de tekst, spelen mee voor de moeilijkheidsgraad van dit item.

Sprekens 4.1: De kleuter kan aan bekende leeftijdsgenoten of bekende volwassenen vragen om verduidelijking

■ **Voorbeeld**

- *Juf! Ik kan niet?*
- *Juf! Wat moet ik nu doen?*
- *Karim, waar moeten we boekentas doen?*

- *Thomas, hoe moet dat met die hamer?*
- *Juf, 'ton' wat is dat?*
- *Juf, waarom was dat meisje verdrietig?*

■ Situatie

Vrij spel, begeleide activiteit met een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Vrije observatie, observeer of de kleuter om verduidelijking vraagt wanneer hij vastzit, of iets nodig heeft om verder te kunnen. Kleuters vragen vaak spontaan om hulp. Je kan de vraag ook uitlokken door iets weg te laten wat hij/zij nodig heeft op dat moment. Naarmate het niveau van de kleuter stijgt, kan hij verduidelijking vragen over moeilijkere problemen, of kan de vraag specifieker gesteld worden.

Sprekens 4.2: De kleuter kan aan bekende leeftijdsgenoten of bekende volwassenen vragen om (meer) informatie die voor hem van belang is

■ Voorbeeld

- *En wat gebeurde er dan?*
- *Juf, waar zijn de potloden?*
- *Karim, waar is de lijm?*
- *Juf, wat staat er op dit briefje?*

■ Situatie

Vrij spel, begeleide activiteit in een klein groepje, momenten tussendoor, ...

Vrije observatie, observeer of de kleuter om informatie vraagt die hij/zij nodig heeft. Kleuters vragen vaak spontaan naar meer informatie. Je kan de vraag ook uitlokken door iets weg te laten wat hij/zij nodig heeft of niet alle info te geven. Naarmate het niveau van de kleuter stijgt, kan hij informatie vragen over iets minder frequent voorkomend, of kan de informatie specifiek gevraagd worden.

Sprekens 4.3: De kleuter kan zelfstandig vragen om hulp

■ Voorbeeld

- *Juf, schoen open!*
- *Juf, broekje toe?*
- *Juf, ik krijg mijn boekentas niet dicht, kan jij me helpen?*
- *Juf, ga jij een staartje maken in mijn haar?*
- *Juf, ik weet geen woorden meer met een "p"!*
- *Juf, ik weet niet wat hier het langste woord is?*
- *Juf, ik weet niet wat ik kan schrijven in ons klasdagboek.*

■ Situatie

Momenten tussendoor, vrij spel, begeleide activiteit in een klein groepje, ...

Observeer of de kleuter om hulp kan vragen. De kleuter zal naarmate zijn niveau stijgt, bij abstractere zaken om hulp vragen, of zal zijn hulpvraag specifiek stellen.

Observatielijst o.b.v. het Referentiekader vroege tweede taalverwerving² Invulblad

Naam	Spreken	Datum		
Observatie kring klein groepje vrij spel kl-I interactie kl-kl interactie moeder	Spre 1: kan antwoorden op voor hem bestemde vragen			
	1.1 vragen over de eigen hier-en-nu leefwereld			
	1.2 vragen over de eigen daar-en-toen leefwereld			
	vragen over de eigen gevoelens, interesses, intenties			
	Spre 1: kan desgevraagd een voorwerp, persoon, gebeurtenis, handelswijze beschrijven			
	1.3 een beschrijving van een concrete persoon of vwp uit de eigen leefwereld			
	1.4 een beschrijving van een gebeurtenis uit de eigen leefwereld			
	1.5 uitleggen hoe hij in een concrete situatie te werk is gegaan			
	Spre 2: kan spontaan of op vraag vertellen over onderwerpen die hem bezig houden			
	2.1 vertellen aan een bekende over hier-en-nu-situatie			
	2.2 vertellen aan een bekende over daar-en-toen-situatie			
	2.3 een beschrijving geven van een persoon of een vwp			
	Spre 3: kan een relevante mededeling of voor hem bestemd verhaal herformuleren			
	3.1 een concrete mededeling doorgeven aan een bekende leeftijdsgenoot of volwassene			
	3.2 in rollenspel rol-en situatiegebonden uitingen reproduceren			
	3.3 een verhaal her-of navertellen aan bekende leeftijdgenoten of volwassenen			
	Spre 4: kan op adequate wijze om hulp vragen			
	4.1 bekenden om verduidelijking vragen			
	4.2 bekenden om meer voor hem belangrijke info vragen			
	4.3 bekenden om hulp vragen			

Opmerkingen 1:
Opmerkingen 2:
Opmerkingen 3:

² Van den Branden K., e.a. *Referentiekader vroege tweede taalverwerving*, Nederlandse Taalunie, Den Haag, 2001

Naam	Luisteren	Datum		
Observatie kring klein groepje vrij spel kl-l interactie kl-kl interactie moeder	Lui 1: kan een voor hem bestemde opdracht of instructie begrijpen (en dat laten zien door er gepast op te reageren, verbaal of non-verbaal)			
	1.1 m.b.t. fysieke handelingen			
	enkelvoudige opdracht			
	dubbele opdracht			
	1.2 m.b.t. mentale of verbale handelingen			
	Lui 2: kan voor hem bestemde vragen begrijpen (en dat laten zien door er adequaat op te reageren, verbaal of non-verbaal)			
	2.1 m.b.t. zijn intenties, interesses, voorkeuren			
	2.2 m.b.t. zijn persoonlijke ervaringen en belevingen			
	2.3 m.b.t. zijn gevoelens en die van relevante anderen			
	2.4 m.b.t. voorwerpen, situaties,... in het hier-en-nu			
	Lui 3: kan een voor hem bestemd verhaal begrijpen			
	3.1 non-verbale reactie			
	3.1 verbale reactie			
	Lui 4: kan voor hem of leeftijdsgenoten bestemde mondelinge informatie begrijpen (en dit laten zien door er verbaal of non-verbaal op te reageren)			
	4.1 m.b.t. concrete feiten, gebeurtenissen in het hier-en-nu			
	4.2 m.b.t. concrete voorwerpen, gebeurtenissen in het daar-en-toen			
	4.3 m.b.t. afspraken en regels in en buiten de klas			

Opmerkingen 1:
Opmerkingen 2:
Opmerkingen 3: